A HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum 209110/11 számú pályázatának szakmai beszámolója

A HM HIM Hadtörténeti Múzeum rendeltetésének megfelelően gyűjti a magyar és a magyar vonatkozású hadtörténelem muzeális emlékeit, a magyar fegyveres erők által keletkeztetett muzeális jellegű dokumentumokat és tárgyakat, továbbá a hadirégészeti és hadszíntér-kutatási feladatok végrehajtása során feltárt, gyűjtőkörébe tartozó relikviákat.

A Nemzeti Kulturális Alap Múzeumok Kollégiuma támogatásának köszönhetően a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum az alábbi műtárgyakat vásárolta meg:

Hidegfegyver gyűjtemény

Osztrák 1837 M tiszti kardkötő (német gyalogság számára)
Leltári szám: 2021.4.1./Fe

Az osztrák haderő tisztjei által viselt (tőr)kardokhoz hivatalosan elrendelt – mintába sorolt – felkötők (*Degenkuppel*) tartoztak. A császári-királyi hadvezetés igyekezett állománykategóriánként és fegyvernemenként önálló típusokat előírni, hogy ezzel tegye könnyebbé ezek azonosítását, illetve így tegyen eleget a hadseregen belül felmerülő vertikális (rendfokozati) és horizontális (csapatfajták közötti) elkülönülés igényének. Az 1850-től egységesen bevezetett szablyakardok megjelenése kiszorította a (tőr)kardot a hadsereg harcoló alakulatainak tiszti fegyverzetéből, azonban a katonai tisztviselők és a császári udvartartás viseleteinek egészen a birodalom 1918-as bukásáig része maradt. Jelzések: - nincs (az öv állítható részén belül a bőrön fekete tintával 1[0?]838 és elmosódott jelek – talán korábbi jelzet, vagy évszám?) A kiváló állapotú darab érdekessége, hogy nem előírás szerinti, ugyanis a német gyalogság (azaz mindazon sorgyalogság, akik nem a Magyar Korona országaiból nyertek kiegészítést) tisztjeinek fehér bőr kardkötőt ír elő az 1837-es tiszti öltözködési szabályzat – azonban nem arany, hanem vas szerelékekkel. Ez a sajátosság magyarázható azzal, hogy a korszakban az igényesebb, vagy jobb anyagi helyzetben lévő tisztek szívesen viseltek „extra" kivitelű darabokat, azaz lecserélhették a szerelékeket aranyozottra. Bár a Hidegfegyver gyűjtemény rendelkezik 1837 M tiszti kardkötővel, az vagy nem ehhez az állománycsoporthoz tartozik (kiváló megtartású, de tábornoki), vagy erősen hiányos, roncsolt (nem kiállítható).

<u>Főbb méretek:</u>
- teljes hossz: 985 mm
- paszomány szélessége: 26-27 mm (~megfelel az előírt 1 bécsi hüvelyknek – 26,3 mm)
- kardtáska legnagyobb hossza az övtől: 210 mm
- tömeg: 153 g

Képzőművészeti gyűjtemény

Joseph Trentsensky -Heinrich Papin: Császári-királyi bécsi katonai rendőr lovon
Leltári szám: 2021.1.1./Kp
Joseph Trentsensky -Heinrich Papin: Császári-királyi osztrák gránátos
Leltári szám: 2021.2.1./Kp
Joseph Trentsensky -Heinrich Papin: Császári-királyi osztrák honvédség
Leltári szám: 2021.2.2./Kp
Joseph Trentsensky -Heinrich Papin: Császári-királyi osztrák tüzérség
Leltári szám: 2021.2.3./Kp
Joseph Trentsensky -Heinrich Papin: Császári-királyi osztrák sorgyalogság
Leltári szám: 2021.2.4./Kp
Joseph Trentsensky -Heinrich Papin: Császári-királyi osztrák szekerész
Leltári szám: 2021.2.5./Kp

Joseph Trenstsensky (1793-1839) a császári-királyi hadsereg tisztje, aki kilépve a katonai szolgálatból Bécsben rendezte be első litográfiai nyomdáját, majd 1825-ben a pesti Mária Dorottya utcában, a Wurm udvarban nyitott üzletet. Itt részben saját nyomtatványait, részben Bécsben készült divat- és egyéb képeket árusított.
1820-ban Henrich Papin-nal közösen kiadták az Österreichische Heerschau Bildliche Darstellung der K. K. Österreichischen Armee című kiadványt.
Az alkotás a császári-királyi hadsereg egyenruházatát mutatta be kézzel színezett művészi lapokon. A kiadvány 52 darab ábrázolást tartalmazott a hadsereg összes fegyvernemének, csapatnemének egyenruházatáról.
A művészi képek részletgazdagon, a valóságnak megfelelően mutatták be a hadsereg egyenruházatát, fegyverzetét, így alkalmasak kiállításon, kiadványban a korszak katonai vonatkozásának a bemutatására. A XIX. század elejéről eredeti egyenruházati darabok alig-alig maradták fent, ezért kiemelkedően fontos ezeknek a grafikai lapoknak a hadtörténeti jelentősége.

Korai Lőfegyver gyűjtemény

XVIII. századi német/porosz gyalogsági puska
Leltári szám: 2021.8.1./Kl

A fegyver egy 1723 és 1750 között, minden bizonnyal a korabeli német államok valamelyikében gyártott kovás gyalogsági puska. Valószínűsíthető származási hely a Porosz Királyság. A 18. század első felére utaló egyértelmű jelek a tusa és a fegyveragy formai kiképzése, a nagyméretű, közel 18 cm hosszúságú lakatlemez, valamint a nyolcszög záródású, kovácsolással kialakított serpenyő. A fegyvert legalább egy alkalommal modernizálták, ekkor kerültek rá a sárgarézből készült csőszorító gyűrűk. Ennek alapján használatát az osztrák örökösödési háború és a Napóleoni háborúk közötti időszakra, azaz 1740-1815 közé lehet datálni. Gyűjteményi szempontból fontos volt a műtárgy megvásárlása, mivel a porosz/német államok a 18. század folyamán ellenségként és szövetségesként is fontos szerepet vállaltak az osztrák (és ezen belül a magyar) történelemben, hadtörténelemben. Fegyverzetük, felszerelésük bemutatása épp ezért elengedhetetlen ahhoz, hogy a látogatók a hasonlóságok és különbségek révén megértsék a korabeli harcászat logikáját, valamint a kapcsolódó ipari fejlődés irányvonalait. A HM HIM Korai Lőfegyver gyűjteménye a 18. század első feléből sajnos osztrák tekintetben is csupán kis számú műtárgycsoporttal rendelkezik, míg a szélesebb európai kontextust jelenleg egyetlen porosz lovassági pisztoly képviseli. A gyalogsági puska megvásárlása e szempontból nézve is komoly előrelépést jelentett.

Főbb méretek:

- teljes hossz: 1403 mm
- csőhossz: 1008 mm
- űrméret: 18,75 mm
- tömeg: 3878 g

IV 1127

26 2a 7

Műszergyűjtemény

Osztrák-magyar tiszti binokuláris távcső bőrtokban
Leltári szám: 2021.2.1./Mű

Egyenes optikai vonalú (nem prizmás) binokuláris látcső. A feketére festett látcső háza bőrborítású. A kép élességének állítása okulártubusai a szokásos középen elhelyezett recézett csavarral kitolhatóak. Szemtávolsága nem állítható. Az okulárokat összekötő hídon „Officiers Verein" felirat. Ezt a fajta távcsövet az Osztrák-Magyar Monarchia fegyveres erőinek tisztjei használták.
Az első világháborúig nem vonatkozott rendszeresítés ilyen jellegű felszerelési tárgyakra, így azokat a tisztek saját költségükre, maguk szerezték be (különböző, erre szakosodott ellátó boltokban). Erre utal a bőrtok felső részének belső anyagára nyomtatott felirat is: "Officiers u. Militärbeamten-Verein WIEN KOLOWRATRING 5" – azaz: *Tiszti és Katonai Tisztviselői Egylet, Bécs, Kolowrat körút 5*. Az egyletet Ferenc József császár alapította 1898. június 22-én, amely a monarchia felbomlásáig működött. A cím alatt található épületben tevékenykedett a Nemesi Kaszinó is.

A 19-20. század fordulóján a kézi lőfegyverek lőtávolságának növekedése miatt elengedhetetlenné vált a különféle optikai eszközök, távcsövek széleskörű alkalmazása. A különféle tiszti egyletek, társaságok és kaszinók lehetővé tették tagjaik számára az akkor korszerűnek számító látcsövek beszerzését, megbízható minőségben, gyakran kedvezményes áron. A megvásárolt látcső a fennmaradt kevés ilyen eszközök egyike.

Főbb méretek:
Tömege: 186 g
Tok tömege: 200 g
Nagyítása: 4x
Hossza összehúzva: 72 mm
Hossza kitekerve: 98,5 mm

A pályázat dokumentációja a www.militaria.hu pályázatok menüpontban (https://militaria.hu/hadtorteneti-intezet-es-muzeum/palyazatok/szakmai-beszamolo-az-nka-20911011-szamu-palyazatahoz) érhető el.